

GLASOSLOVJE

VSEBINA

- Samoglasniki
- Naglaševanje
- Soglasniki – zvočniki
- Soglasniki – nezvočniki
- Povzetek
- Viri in literatura

SAMOGLASNIKI

- Glasovi največje odprtostne stopnje.
- Dolgi → naglašeni (é in ó vedno; i, a, u, è, ò)
- Kratki
 - Naglašeni (i, a, u, è, ò, ə)
 - Nenaglašeni (i, a, u, è, ò, ə)

Naglašeni		Nenaglašeni	
<i>í</i>	<i>ú</i>	<i>ì</i>	<i>ù</i>
<i>é</i>	<i>ó</i>	<i>è</i>	<i>ò</i>
<i>ê</i>	<i>ô</i>	<i>ê</i>	<i>ə</i>
<i>á</i>		<i>à</i>	<i>ə</i>
			<i>o</i>
			<i>a</i>
Dolgi		Kratki	

	Sprednji	Nesprednji	
		Srednji	Zadnji
Visoki	<i>i</i>		<i>u</i>
Sredinski	<i>e</i>		<i>o</i>
Nizki	<i>ɛ</i>	<i>ə</i>	<i>ɔ</i>
		<i>a</i>	

OZKA É IN Ó

- Praviloma prevzete in nove besede (Unesko, zebra, London, tozd)
- Prevzete besede iz neposrednega glasovnega stika imajo lahko tudi širok e ali o (džezva)

DOLG ŠIROK Ê

- Korenske besede (žena, zemlja, ...)
- Vsak e pred j, ki mu sledi samoglasnik (meja, seja, ...)
- Vsak naglašeni e pred r v prevzetih besedah (afera, šofer, ...)
- Števniki 5, 6, 7, 9, 10 v roditelju, dajalniku, mestniku in orodniku
- Pripone -en- in -ent- pred samoglasnikom (tepenega, študenta)

DOLG ŠIROK Ê

- Naglašeni e v glagolu, ki ima v nedoločniku naglas na - íti ali -áti, v sedanjiku pa pred -im ali -em: (ženiti), v:
 - velelniku ednine (ženi)
 - namenilniku (ženit)
 - v edninskem deležniku na -l moškega spola (ženil)
- Naglašeni e v velelniku ednine glagolov na -iti in -im (cedi, deli)
- Naglašeni e v predzadnjem zlogu osnove, če ima beseda premični naglas (cesar, cesarja)

DOLG ŠIROK Ô

- Korenske besede (gora, kopa, koza)
- Vsak naglašeni o pred v (sinovi, sova, vdova)
- Vsak naglašeni o ki se premenuje s kratkim ò v imenovalniku ednine moškega spola (zaboj zaboja).
Možne so izjeme ki se jih določi po nekaterih pravilih.
- Pripone -oba, -oča, -ota pri samostalniku (doba)
- Pripone -ok, okega, -oka pri pridevniku (širok)
- Predzadnji zlog osnove v premičnem naglasnem tipu (potok, potoka)

DOLG ŠIROK Ô

- Naglašeni o v glagolu, ki ima v nedoločniku naglas na -íti ali -áti, v sedanjiku pa pred -im ali -em: (nositi), v:
 - velelniku ednine (nosi)
 - namenilniku (nosit)
 - v edninskem deležniku na -l moškega spola (nosil)

DOLG ŠIROK Ô

- Naglašeni o v velelniku ednine glagolov na -iti in -im (loviti lovi)
- Korenski morfemi pred priponami -en, -nja (vozen, vožnja)

POLGLASNIK Ə

- Spremljevalec vsakega r-ja, ki ni ob samoglasniku (črv, trn)
- Pred samostalniškima priponama -c in -k v imenovalniku ednine (starec, dedek)

Pred pridevniškima priponama -k ali -n v imenovalniku (ednine (težek, miren)

- ! Vendar ne, če je polglasnik tudi v zlogu pred r ali l, kateremu sledi ta pripona (zajtrk, smiselni)
- ! Kadar je tak polglasnik v rodilniku množine samostalnika ženskega spola se zamenja z i (stvarce → stvaric)

VARIANTE

- **é** pred r → i-ju približan izgovor (večer)
- **è/ê** pred j na koncu besede pred soglasnikom → nevtralni e (jej, mejni)
- **ò/ô** pred v na koncu besede pred soglasnikom → nevtralni o (nov, sovji)
- Če kratka naglašena **i** in **u** nista čisto na koncu ali na začetku besede se navadno izgovarjata nekoliko nižje in zato zvenita širše, kratki **a** pa v enakem položaju nekoliko višje (sit, kup, brat)

NAGLAŠEVANJE

- Jakostno – doseženo z večjim izdihom zraka
- Tonemski – visok ali nizki ton (dolenjsko, gorenjsko, notranjsko narečje)
- Naglaševanja sta enakovredna
- Pokrajinsko vezana

JAKOSTNO NAGLAŠEVANJE

<i>píti</i>	<i>púti</i>	<i>sít</i>	<i>kiúp</i>	<i>izítí</i>	<i>umíka</i>
<i>péti</i>	<i>póti</i>				
<i>pêti</i>	<i>pôti</i>	<i>zèt</i>	<i>kès</i>	<i>tòp</i>	<i>temnítev</i> <i>jezike kosflo</i>
<i>páti</i>		<i>bràt</i>			<i>pazíta</i>

TONEMSKO NAGLAŠEVANJE

<i>lípollípo</i>	<i>múlolmúlo</i>
<i>vérolvêro</i>	<i>lòkollòko</i>
	<i>tèmolhtëmo</i>
	<i>pétolpêto nógolnôgo</i>
	<i>krávolkrávo</i>

Znamenje	Ime	Zaznamuje		
ˊ	ostrivec	mesto naglasa	dolžino	ozkost <i>e</i> -ja in <i>o</i> -ja
ˆ	strešica	mesto naglasa	dolžino	širokost <i>e</i> -ja in <i>o</i> -ja
ˋ	krativec	mesto naglasa	kračino	širokost <i>e</i> -ja in <i>o</i> -ja

Znamenje	Ime	Zaznamuje		
ˊ	akut	mesto naglasa	dolžino	nizki ton
ˆ	cirkumfleks	mesto naglasa	dolžino	visoki ton
ˋ	gravis	mesto naglasa	kračino	nizki ton
˝	dvojni gravis	mesto naglasa	kračino	visoki ton

SOGLASNIKI

- Zvočniki – glasovi srednje odprtostne stopnje
 - Nosnika : m in n
 - Jezičnika: r in l
 - Drsnika: v (ustničnik) in j (srednjejezičnik)

ZAPISOVANJE ZVOČNIKOV

- Posamezne zvočnike pišemo zmeraj z isto črko.

Izjeme:

- Dvoglasniški u pišemo navadno s črko v (siv), lahko pa tudi s črko l vedno samo v položaju na koncu besede ali pred soglasnikom v naslednjih primerih:
 - Moški spol ednine deležnik na -l (bral, trl) ← zmeraj
 - Pridevnik s polglasnikom + l (topel, usahel) ← zmeraj

ZAPISOVANJE ZVOČNIKOV

- V zvezah ou pred soglasnikom istega morfema (poln, čoln, volna)
- V glagolskih izpeljankah s priponskimi obrazili -lc-, -lk-, -lsk-, -lstv-, če se nanašajo na vršilca dejanja (v manjši meri tudi na orodje (brisalci)) (bralec, bralka, bralski, bralstvo)
- V imenovalniku (in enako se glasečem tožilniku) ednine samostalnikov in pridevnikov (stol, sol, gol)
- ŷ pišemo z u v redkih primerih (nauk, ušla, audi, ...)

ZAPISOVANJE ZVOČNIKOV

- J pišemo razen s črko j še s črko i na meji dveh besed (bo imela), sicer pa v nekaterih prevzetih besedah (celuloid). Lahko ga zapisujemo skupaj z glasom i (premiera, oficialen)
- L in n pišemo dvočrkovno lj, nj, ko ju pred samoglasnikom zamenjuje izgovor lj, nj (polj - polja, konj - konja)

VARIANTE

- Namesto dvoustničnega m pred f in v izgovorimo zobnoustnični m̥ (simfonija)
- Namesto zobnega n pred k, g, h govorimo mehkonobni ɲ (Ana → Anka)
- Zobnoustnični v izgovarjamo samo pred samoglasnikom iste besede (vino)

VARIANTE

- Dvoglasniški u govorimo v položaju za samoglasnikom in na koncu besede ali pred soglasnikom (siv, sivka, bral, bralca)
- Dvoustnični w (zveneči) oz. m (nezveneči) govorimo kadar v ni ob samoglasniku; w stoji pred zvenečim soglasnikom in na koncu za zvočnikom (vzeti, barv); m pa pred nezvenečim soglasnikom (vsak, v tebi)

SOGLASNIKI

- Nezvočniki – glasovi najmanjše odprtostne stopnje
- Parni po načelu zvenečnosti. Brez para so: f, c, h (nezveneči)
- Tri vrste izgovornih načinov:
 - Zaporniki: p – b, t – d, k – g
 - Priporniki: f, s – z, š – ž, h (trajniki)
 - Zlitniki: c, č – dž
- Pred nezvenečimi nezvočniki lahko stoji le nezveneči nezvočnik, enako velja za zveneče nezvočnike

ZAPISOVANJE NEZVOČNIKOV

- Nezveneče in zveneče nezvočnike pišemo z ustreznimi črkami po izgovoru le pred samoglasniki in zvočniki (ta, tvoje, da, dvoje)
- V drugih primerih jih pišemo tako, kakor bi jih izgovarjali pred samoglasnikom ali zvočnikom iste besede ali iste besedne družine. d in ž (težka težek težji, sladka sladek sladna, mož moža možje) k, t in š (prerokba prerokovati, svatba svatovat, koš koša)

ZAPISOVANJE NEZVOČNIKOV

- V naslednjih primerih nezvočnike zapisujemo kar po izgovoru, ne glede na izgovor pred samoglasnikom ali zvočnikom:
 - Pridevniki na -(š)ki (moškost - mož)
 - Samostalniki na -(š)tvo (moštvo - mož)
 - V nedoločniku ali namenilniku glagolov na -sti (lesti, lest - lezem, lezla)
 - V varianti predloga z pred nezvenečimi nezvočniki (s kom, spred - z očetom, izpred)

ZAPISOVANJE NEZVOČNIKOV

- V variantah predpon z-, iz-, vz-, izpred-, izpod- v naslednjih primerih:
 - Če bi predpona -z morala stati pred črko za nezveneči nezvočnik ali polglasnik (stresti, sestati se - zlesti, znositi)
 - Če bi skrajšana oblika predpone iz- (tj. -z) morala stati črko za nezveneči nezvočnik ali polglasnik (stisniti, steči - iztisniti, izteči)
 - Če bi skrajšana oblika predpone vz- (tj. -z) morala stati pred črko nezveneči nezvočnik (shajati, skipeti - vzhajati, vzkipeti)
 - Če bi v skrajšani obliki predloga izpred-, izpod- začetni z morala stati pred črko p (spodriniti, spred - izpodriniti, izpred)

ZAPISOVANJE NEZVOČNIKOV

- V nekaterih primerih zapisujemo šumevec namesto sičnika (zvežčič, košček), vendar ne, ko se ta nahaja levo od korena, čeprav ga izgovorimo kot šumevec (sčasoma).

VARIANTE

- P in b:
 - v položaju pred m ju zamenjujeta favklana P in B (papa, baba → snop mi daj, obme)
 - v položaju pred f in v namesto dvoustničnih p in b govorimo zobnoustnična P in B (ob figi, ob vodi)
- T in d:
 - pred n ju zamenjata favkalna T in D (tnalo, dno)
 - pred l se ju izgovori s pomočjo robov jezika (tla, dleto)

VARIANTE

- Predlog k ima pred besedami, ki se začnejo na k ali g
pisno varianta h

POVZETEK

- 25 črk
- 29 glasov (fonemov)
 - Samoglasniki
 - Dolgi → naglašeni (é in ó vedno; i, a, u, è, ò)
 - Kratki → naglašeni / nenaglašeni (i, a, u, è, ò, ə)
 - Soglasniki
 - Zvočniki (m, n, r, l, j, v)
 - Nezvočniki
 - Nezveneči (f, c, h, p, t, k, s, š, č)
 - Zveneči (b, d, g, z, ž, dž)

VIRI IN LITERATURA

- Toporišič, Jože. 2003. *SLOVENSKI pravopis*. Ljubljana: ZRC SAZU, Delo. (strani 69—80)
- Toporišič, Jože. 1991. *SLOVENSKA SLOVNICA*. Maribor: Obzorja Maribor (strani 39—83)